

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).*

*Спеціальність – 281.*

*Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 9.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.9.17>**

**УДК 347.97:340.1(091)**

*К. А. Зима,*

*аспірант кафедри державознавства, права та європейської інтеграції,*

*Національний університет «Одеська політехніка»*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-9428-3410>*

## **ІСТОРИКО-ПРАВОВА ГЕНЕЗА ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ СУДУ ПРИСЯЖНИХ**

*K. Zyma,*

*Postgraduate student, State Studies, Law and European Integration*

*Odessa polytechnic national university*

## **HISTORICAL AND LEGAL GENESIS OF STATE GUARANTEES OF THE JURY TRIAL**

*Стаття детально аналізує історико-правову генезу концепції моделі суду присяжних, визначаючи її як зразок організаційно-інституційної структури, який забезпечує практичне функціонування цього інституту в конкретній державі або групі держав. Обґрунтовано, що держава відіграє ключову роль у формуванні моделі суду присяжних, надаючи відповідні державні гарантії для його функціонування. Ці гарантії забезпечують реалізацію права громадян на участь у судовому процесі та справедливе правосуддя. Стаття також*

*розглядає багатозначність поняття «гарантії», що використовується в різних сферах діяльності, зокрема в публічному управлінні та адмініструванні, і його вплив на трактування державних зобов'язань.*

*Акцентовується увага на історичному розвитку суду присяжних, відзначаючи ключові етапи формування цього інституту в різних цивілізаціях, таких як Стародавня Греція та Рим. У сучасному контексті розглядаються англо-американська та франко-германська моделі суду присяжних, їхні риси та вплив на українське законодавство. Окремо досліджується розвиток суду присяжних в Україні з моменту здобуття незалежності, виділяючи шість ключових етапів цього процесу, включаючи судові реформи, законодавчі ініціативи та прийняття концепцій, спрямованих на вдосконалення судової системи відповідно до європейських стандартів. Незважаючи на певний прогрес, впровадження суду присяжних в Україні залишається проблематичним через недоліки в законодавчій базі та практичні труднощі.*

*The article is dedicated to a comprehensive analysis of the concept of the jury trial model, which is considered an organizational and institutional prototype for the effective functioning of this institution in a specific country or group of countries. The definition of the model is based on the etymology of the term "model" as a prototype, reflecting a practical approach to building the judicial system. The article emphasizes the state's role in creating and maintaining the necessary guarantees to ensure justice with jury participation. The authors highlight that these guarantees are an integral component that determines the possibility for citizens to exercise their rights to a fair trial.*

*The article also explores the multiple meanings of the term "guarantee," which is widely used in various fields of social activity, including jurisprudence, economics, and philosophy. An analysis of the term's etymology reveals its significance as the state's or another organization's responsibility to fulfill certain obligations, which, in the context of jury trials, implies protecting citizens' rights and ensuring fair justice.*

*The historical aspect of the article covers the development of jury trials from ancient times to the present, including an analysis of the heliastic courts in Ancient Greece and Roman judices. The authors note that while these institutions had certain characteristics of a jury trial, they cannot be considered its direct predecessors. The article also examines the two main contemporary models of jury trials: the Anglo-American and Franco-German (continental) models, which are the result of historical traditions and have influenced the further development of the jury institution worldwide.*

*Particular attention is given to the development of jury trials in Ukraine after gaining independence, with six key stages of this process highlighted. The authors thoroughly examine each stage, including judicial reforms, legislative initiatives, and the adoption of concepts aimed at improving the judicial system in line with European standards. Although the 2010 judicial reform officially revived the idea of jury trials in Ukraine, the practical implementation of this institution faced numerous challenges, particularly due to legislative shortcomings and the complexity of the implementation process.*

*The authors also analyze recent legislative initiatives aimed at creating a comprehensive legal framework to activate the jury institution within Ukraine's judicial system. They note that despite some progress, the implementation of jury trials remains a complex task that requires further reforms and legislative alignment. Through the analysis of the development of the legal framework, it is possible to identify the features, traditions, and historical achievements of the jury trial institution, which are essential for forming a legal state in Ukraine.*

**Ключові слова:** державні гарантії, модель, суд присяжних, система правосуддя, судова реформа, народні засідателі.

**Keywords:** state guarantees, model, jury trial, justice system, judicial reform, lay judges.

*Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.* Конституція України у статтях 124, 127, 129 визначає основні засади інституту присяжних в Україні, закріплюючи його як форму реалізації безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя, а стаття 22, встановлюючи невичерпність прав людини, наділяє її публічним суб'єктивним правом бути присяжним. Положення Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр. свідчать про зацікавленість суспільства та публічної влади в посиленні ролі суду присяжних у правосудді [1]. Водночас судова статистика демонструє незначну кількість справ, що розглянуті судом присяжних: у 2016 – 51 справа, у 2017 – 57, у 2018 – 59, у 2019 – 56, у 2020 р. розглянуто 44 кримінальних проваджень [2]. Наведені дані свідчать про неузгодженість вітчизняного законодавства, яке визначає засади суду присяжних та процедур, що забезпечують їх реалізацію.

Суд присяжних є невід'ємною частиною судочинства багатьох держав, у яких діють його різні моделі, – в Англії, США, Австралії, Канаді, Німеччині, Австрії, Іспанії, сусідній Російській Федерації та ін. Автори науково-практичного коментаря нового Кримінального процесуального кодексу України зазначають, що «українське законодавство імплементувало європейську (континентальну) модель суду присяжних» [3, с. 168]. Отже, вітчизняне законодавство нині адаптоване до загальноновизнаних європейських та світових демократичних цінностей, що стало розвитком відповідних положень Конституції України. Проте це не вичерпало всіх дискусійних питань, пов'язаних із теорією і досвідом існування суду присяжних, запровадження його в Україні.

Участь народу у здійсненні правосуддя, особливо у формі суду присяжних, завжди була ключовим елементом реформ судочинства в Європі та інших країнах, оскільки саме суд присяжних здатний захистити від негативних тенденцій, що виникають у суддівському корпусі, зокрема залежності суддів від органів державної влади, політичних партій чи суспільної думки; формалізації при відправленні правосуддя або професійної деформації суддів у результаті

багаторічної судової практики; надмірної бюрократизації судової влади; надлишкового судового формалізму у процесі судочинства тощо.

Саме такий правовий інститут як суд присяжних являє собою представницький орган суспільства у сфері правосуддя і відіграє важливу роль у формуванні громадянського суспільства. Важливість та значущість цього інституту в умовах сучасного етапу судової реформи не викликає дискусій, проте організаційно-забезпечувальний механізм дії суду присяжних, зокрема державні гарантії, вимагає широкого теоретичного та практичного обговорення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання, пов'язані з історією становлення інституту присяжних в Україні є предметом досліджень таких науковців як Р.П. Качур, М.М. Мацькевич, В.М. Онуфрієв, І.Є. Словська, В.М. Тернавська, Л.Р. Шувальська. Проте дослідження з питань державних гарантій функціонування суду присяжних не було фокусом уваги наукової спільноти, що, в певній мірі, свідчить про брак глибини та конкретності з цієї проблематики.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Дослідження генези державних гарантій суду присяжних на різних етапах розвитку України з метою виокремлення етапів запровадження та функціонування суду присяжних.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Поняття моделі суду присяжних відображає практичний підхід до його побудови, оскільки модель (від лат. *modulus* – зразок) – це насамперед зразок організаційно-інституціонального характеру суду присяжних для його практичного функціонування у певній державі/груп держав. За моделлю суду присяжних можна визначити та проаналізувати державні гарантії, які забезпечують його функціонування. В зазначеному аспекті, держава виступає фактично творцем моделі функціонування суду присяжних як суб'єкт, який є відповідальний перед народом за забезпечення права на захист законного інтересу та права.

Разом з тим, поняття «гарантія» дуже широко застосовується в різних сферах суспільної діяльності, у багатьох галузях таких наук, як економіці, юриспруденції, філософії тощо, а також у побутовому та непрофесійному

слововживанні [5]. Але, на сьогодні в літературі не існує єдиного підходу до розуміння даного терміну.

Багатозначність визначення «гарантія», безумовно, позначається на різноманітності його трактування. Етимологічно поняття «гарантія» походить від французького «garantie», похідного від «garantir», тобто забезпечення, охорона. Згідно визначення словників, термін «гарантія» уявляє собою моральну чи матеріальну відповідальність, яку бере на себе приватна особа, держава, підприємство, комерційна чи інша структура за виконання, дотримання тощо будь-яких зобов'язань, а також за стан, якість чого-небудь [6]. Також, В. Яременко та О. Сліпущко визначають гарантію як безпеку, убезпеку, запоруку [7, с. 413]. Крім того, С. Лисенков та А. Таранов визначають гарантії прав і свобод людини та громадянина як умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення в повному обсязі і всебічну охорону прав та свобод особи [8, с. 555].

Тобто, в даному випадку під терміном «гарантії» розуміється вся сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, які спрямовані на практичну реалізацію прав та свобод, а також на усунення можливих перешкод для їх повного або належного здійснення.

В той же час згідно визначення І.В. Драган «гарантія» – це документально оформлене поручительство однієї особи, яка називається гарантом, за виконання зобов'язань іншої особи перед своїм контрагентом. Гарантом може виступати державний орган (державна гарантія), комерційний банк, велике підприємство тощо. У випадку невиконання зобов'язань особою, якій надана гарантія, гарант зобов'язаний виконати ці зобов'язання [5]. Тобто, гарантію в даному контексті можна визначити як відповідальність за виконання взятих на себе зобов'язань.

В контексті мети нашого дослідження державні гарантії щодо суду присяжних змістовно були визначені ще з періоду формування держави та її принципів існування. Характерно, що народна участь у судовій діяльності забезпечувалася шляхом залучення «до неї кращих з повноправних громадян, що виконують судові обов'язки не з обов'язку служби, а як політичне право і державну повинність». Причому якщо спершу судочинство виглядало засобом

політичного владарювання натовпу, то згодом воно трансформувалося безпосередньо в суд, в якому найбільш реально забезпечуються права та інтереси сторін і справедливо здійснюється правосуддя.

Особливу увагу дослідників привертала питання суду присяжних, його появи і розвитку, порядок формування і процедури діяльності. В той же час єдності поглядів на історію виникнення суду присяжних не існує. Одні автори вважають, що суд присяжних зародився як інститут безпосереднього відправлення правосуддя народом. На їх думку, колегія геліастів у Стародавній Греції як судова установа створювалася на принципах, подібних до тих, за якими згодом формувалися сучасні моделі суду присяжних. Колегія геліастів обиралася з афінських громадян, виносила рішення на основі внутрішнього переконання, не мотивуючи його, і дійсно мала ознаки, властиві суду присяжних. Втім, навряд чи можна визнати цю судову установу особливою формою суду присяжних, як, між іншим, і римське журі юдексів, що в самому Римі періоду імперії переродилися в радників магістрату, а в 353 р. і зовсім були скасовані імператором Костянтином. Ті установи, що здійснювали судові функції, не мали своїх безпосередніх наступників. Із занепадом давньогрецької та давньоримської цивілізацій суд у тій особливій формі, що була їм відома, зник назавжди. Тому ці судові установи слід розглядати як самостійні форми участі народу в здійсненні правосуддя [9, с. 67].

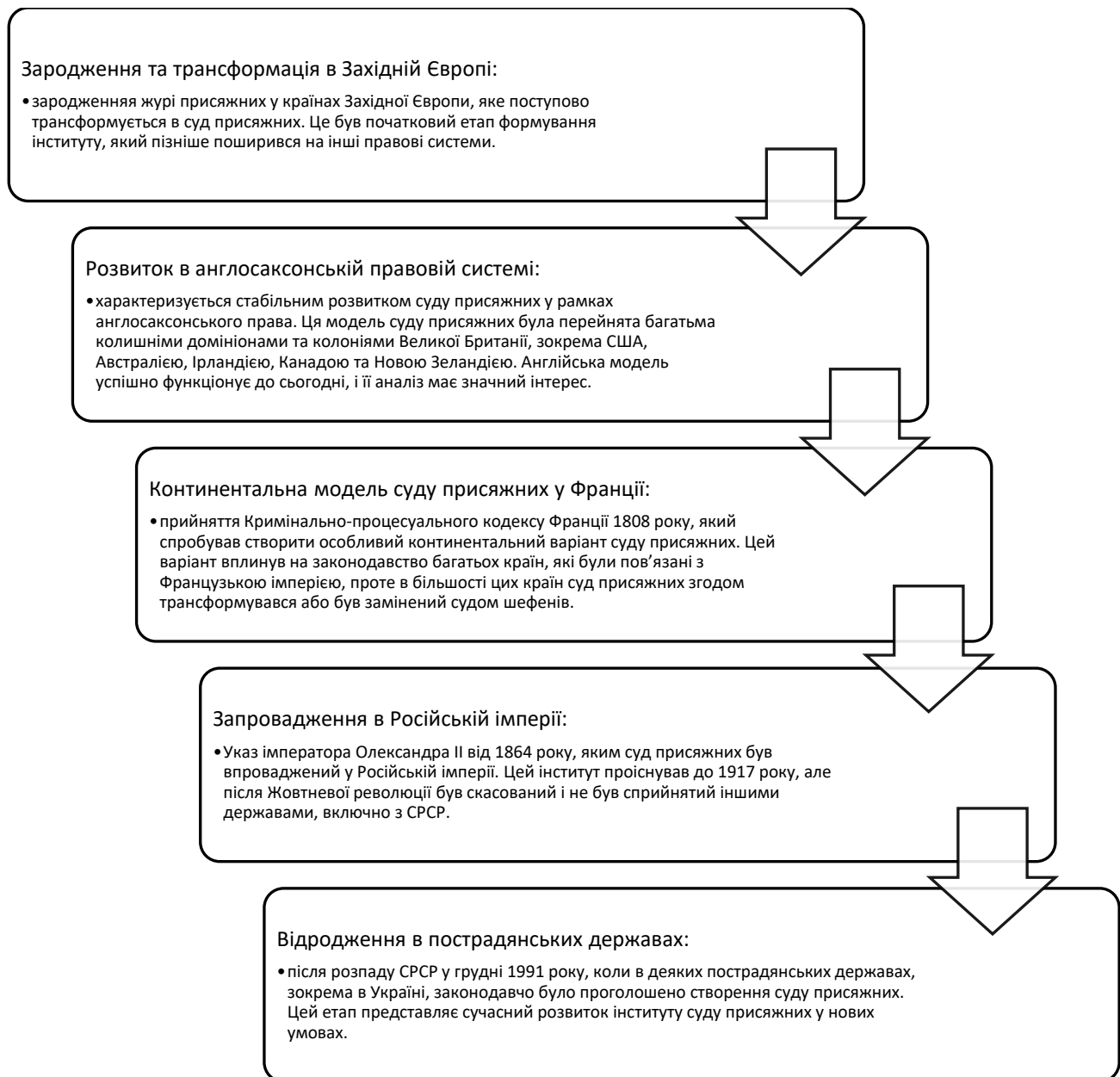
Складовою сучасної теорії судочинства є англо-американська та франко-германська (континентальна) моделі суду присяжних. Кожна з моделей є результатом історичних надбань, втіленням в тій чи іншій мірі елементів всіх існуючих моделей.

Слід також враховувати, що жодний тип суду присяжних не може надто довго залишатися первозданно чистим вже з тієї причини, що він існує в реальному світі, де все взаємозалежне і піддане взаємному впливу. Так, наприклад, англійський суд присяжних виявляє риси споріднення з ранньоісторичними скандинавськими та французькими судовими інститутами.

Оскільки Конституція України проголосила особисту участь народу у відправленні правосуддя через народних засідателів і присяжних (ст. 124) [10], то в сучасних умовах в країні формується законодавча база, що регламентує порядок організації суду присяжних і процедуру його діяльності. Вирішення цієї проблеми буде успішним за умови усвідомлення соціального призначення і правової природи суду присяжних, способу його організації та механізму діяльності.

Гене́за суду присяжних передбачає, на наш погляд, визначення п'яти основних етапів розвитку інституту присяжних в історії людської цивілізації (рис. 1).

Разом з тим, з огляду на мету нашого дослідження, сфокусуємо увагу на розвитку державних гарантій функціонування суду присяжних. Як вже нами зазначалося, державні гарантії як сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, які спрямовані на практичну реалізацію прав та свобод, а також на усунення можливих перешкод для їх повного або належного здійснення, мають своє чітке вираження в правових актах. В результаті саме через аналіз розвитку нормативно-правової бази щодо функціонування суду присяжних в Україні можливо виявили особливості, традиції та історичні надбання інституту суду присяжних.



**Рис. 1 Етапи розвитку суду присяжних**

*Джерело: розроблено автором на основі [9]*

Шлях розвитку правового регулювання концепції суду присяжних в Україні з моменту здобуття незалежності характеризується кількома ключовими етапами, що відображають поступове формування законодавчої бази та інституту присяжних. Відзначимо шість основних етапів цього процесу та їх зміст (таблиця 1).

**Таблиця 1. Етапи розвитку державних гарантій  
суду присяжних в Україні**

№ етапу	Зв'язок із нормативно-правовим документом	Зміст
1.	Концепція судово-правової реформи в Україні (1992 р.)	Постанова «Про Концепцію судово-правової реформи в Україні» проголосила курс на демократизацію правосуддя, орієнтуючись на світові стандарти. Закон України «Про судоустрій» (1992 р) визначав суд присяжних як одну з можливих форм здійснення правосуддя. Концепція судово-правової реформи встановила засади діяльності судових засідателів, що передбачало розгляд певних категорій справ як одноособовими судьями, так і колегіями суддів з участю судових засідателів. Також окремо зазначався особливий статус справ, розглянутих судьями з участю судових засідателів при їх перегляді вищою інстанцією військової юстиції.
2.	Конституція України (1996 р.)	Конституція закріпила право народу безпосередньо брати участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. У статті 127 було визначено, що правосуддя здійснюють професійні судді, а у визначених законом випадках – народні засідателі і присяжні. На цьому етапі виявилися недоліки в організаційно-правовому забезпеченні їх діяльності, а саме: недостатній рівень правової регламентації статусу, низький рівень соціально-економічного захисту та відсутність гарантій безпеки, що негативно позначалося на ефективності їх роботи в Україні.
3.	Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (2006 р.)	Концепція вдосконалення судівництва визначила нові підходи до організації суду присяжних, включаючи такі ключові положення: функціонування суду присяжних в окружних кримінальних судах для розгляду кримінальних справ, які на той момент підсудні апеляційним судам як судам першої інстанції, та інших складних кримінальних справ; законодавче врегулювання діяльності суду присяжних, передбачивши його використання лише в окремих категоріях кримінальних справ; право обвинуваченого вибирати: чи його справу розглядатиме суд присяжних, чи колегія професійних суддів; відокремлення функцій присяжних від функцій професійного судді, а саме присяжні мали вирішувати лише питання факту, тоді як професійний суддя на основі їхнього вердикту та норм кримінального права постановляв вирок; відповідальність апарату суду за виклик присяжних, що закріплювало організаційні аспекти їхньої роботи.
	Судова реформа 2010 року	У Конституції України, у статтях 124 і 127, було підкреслено можливість здійснення правосуддя судом присяжних, що відображає демократичний підхід до судочинства і надання громадянам прямої участі у процесі правосуддя. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року визначив порядок створення і діяльності суду присяжних.

Продовження таблиці 1.

№ етапу	Зв'язок із нормативно-правовим документом	Зміст
4.	Кримінальний процесуального кодексу України (2012 р.)	Скасовано інститут народних засідателів у кримінальному судочинстві Законом України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо участі народних засідателів» від 19 травня 2011 року. У результаті було запроваджено інший механізм колегіального розгляду кримінальних справ. Зокрема, стаття 17 КПК України передбачає, що кримінальні справи про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад десять років, розглядаються в суді першої інстанції колегіально судом у складі трьох суддів, якщо підсудний подав клопотання про такий розгляд. Крім того, злочини, за які може бути призначене довічне позбавлення волі, розглядаються у складі трьох суддів незалежно від наявності клопотання підсудного. Серед основних нововведень КПК України (2012 р.) визначення порядку провадження справ за участю суддів присяжних; встановлення правил реалізації права на суд присяжних; визначення процедури виклику та відбору присяжних, їх прав та обов'язків.
5.	Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015	Цей документ підкреслив важливість поступового впровадження та розширення застосування суду присяжних для підвищення ефективності правосуддя і оптимізації повноважень судів різних юрисдикцій. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення процесуального забезпечення справедливості та права на захист у кримінальному провадженні, що сприяло подальшому розвитку інституту суду присяжних та його застосування. У рамках цього етапу був прийнятий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, який визначив ключові елементи правового статусу присяжних, зокрема їх роль у цивільному та кримінальному процесі [12].
6.	Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021	Ця Стратегія внесла корективи у функціонування інституту присяжних, визначивши одним із ключових напрямів покращення доступу до правосуддя необхідність запровадження суду присяжних для вирішення питань винуватості осіб у злочинах, за які передбачено довічне позбавлення волі, як перший етап. Надалі передбачалося розширення повноважень суду присяжних на вирішення справ, що стосуються злочинів із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років. Стратегія також передбачала встановлення процесуальних запобіжників для забезпечення безсторонності присяжних і запровадження перехідного періоду для впровадження цього інституту як форми безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя [13].

Джерело: власна розробка автора

Два перші етапи заклали фундамент для подальшого розвитку правового інституту суду присяжних в Україні, визначивши основні напрями реформування судової системи та забезпечення участі громадян у процесі правосуддя.

Третій етап розвитку інституту присяжних в Україні можна пов'язати з прийняттям у 2006 році «Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» положення якої стали основою для подальшого впровадження інституту присяжних в Україні, більшість з яких залишаються актуальними і до сьогодні. Саме в цей період було закладено основні організаційні принципи функціонування суду присяжних, які сприяли більш ефективній реалізації цього інституту в українському судочинстві.

Судова реформа 2010 року стала важливим етапом у розвитку правової системи України, зокрема щодо інституту присяжних. Як зазначає В.М. Щерба, ця реформа суттєво змінила позицію законодавця щодо цього інституту, повертаючи ідею впровадження суду присяжних у країні [11]. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року мав би визначити порядок створення і діяльності суду присяжних. Проте, на думку В.М. Щерби, цей закон не містив детальних положень щодо функціонування інституту присяжних, крім згадки про посвідчення присяжного [11]. Основна увага в законі приділялася регламентації діяльності народних засідателів, що залишало певну правову невизначеність між цими двома інститутами. Важливо зазначити, що народні засідателі та присяжні мають схожу правову природу, проте чітке розмежування їхніх функцій у законодавстві відсутнє.

Таким чином, хоча судова реформа 2010 року офіційно відродила ідею суду присяжних в Україні та змінила юридичну структуру судової системи, її практична реалізація зіткнулася з численними труднощами, що залишили невирішеними багато проблем, які вже існували в системі правосуддя.

Положення стали нового КПК України (2012 р.) стали основою для більш ефективного функціонування суду присяжних, забезпечуючи належне

виконання цього інституту в українському кримінальному судочинстві. Впровадження нових процедур сприяло кращому регулюванню участі громадян у судовому процесі та зміцненню демократичних засад правосуддя.

Судові стратегії 2015-2020 рр. та 2021-2023 рр. [12, 13] визначили необхідність та розширення застосування суду присяжних для підвищення ефективності правосуддя і оптимізації повноважень судів різних юрисдикцій, удосконалення процесуального забезпечення справедливості та права на захист у кримінальному провадженні, запровадження суду присяжних для вирішення питань винуватості осіб у злочинах, за які передбачено довічне позбавлення волі, як перший етап. Надалі передбачалося розширення повноважень суду присяжних на вирішення справ, що стосуються злочинів із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років, а також встановлення процесуальних запобіжників для забезпечення безсторонності присяжних і запровадження перехідного періоду для впровадження цього інституту як форми безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя.

У рамках цих стратегій був прийнятий доленосний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, який визначив ключові елементи правового статусу присяжних, зокрема їх роль у цивільному та кримінальному процесах [14].

На сучасному етапі розвитку законодавства про присяжних важливою подією стало внесення до Верховної Ради України чотирьох законопроектів. Зокрема, це: проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення участі присяжних у здійсненні правосуддя (№ 2710 від 02.01.2020); проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення порядку формування списку присяжних (№ 2709 від 02.01.2020); проєкт Закону України «Про суд присяжних» (№ 3843 від 14.07.2020); проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо

забезпечення участі громадян України у здійсненні правосуддя» (№ 4190 від 05.10.2020).

Ці законопроекти мали на меті створити цілісну нормативно-правову базу, що сприятиме активізації інституту присяжних у системі судочинства України. Присутність у тексті чотирьох концепцій удосконалення системи правосуддя (1992, 2006, 2015 та 2021 років), зокрема суду присяжних, підкреслює важливість інститутів судових засідателів та присяжних як механізмів реалізації участі народу в правосудді, що є ключовим для формування правової держави в Україні.

Висвітлення положень цих концепцій демонструє певну еволюцію від інституту судових та народних засідателів до інституту присяжних. Однак, тривале обговорення питання про необхідність нормативно-правового регулювання інституту присяжних і посилення його впливу на систему судочинства впродовж майже тридцяти років свідчить про відсутність цілісної та узгодженої концепції суду присяжних в Україні. У зв'язку з цим наукова спільнота активно досліджує правовий інститут суду присяжних та питання, пов'язані з його функціонуванням.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвиток правового регулювання концепції суду присяжних в Україні з моменту здобуття незалежності пройшов кілька етапів, що відобразили складний та поступовий процес формування цього інституту. Ключовими подіями стали судові реформи, законодавчі ініціативи та прийняття концепцій, спрямованих на вдосконалення судової системи відповідно до європейських стандартів.

Попри те, що судова реформа 2010 року офіційно відродила ідею суду присяжних, практична реалізація зіткнулася з численними проблемами, що залишили багато питань невирішеними. З прийняттям нового КПК у 2012 році було створено більш чітку основу для функціонування суду присяжних, однак, надалі впровадження цього інституту відбувалося повільно та з труднощами.

Протягом 2015-2023 років були розроблені нові стратегії, які передбачали розширення застосування суду присяжних у кримінальному процесі, зокрема

щодо злочинів, за які передбачено довічне позбавлення волі. Проте, тривале обговорення і відсутність цілісної концепції щодо суду присяжних свідчать про необхідність подальших реформ та узгодження законодавчої бази.

Законодавчі ініціативи останніх років спрямовані на створення цілісної нормативно-правової бази, яка сприятиме активізації інституту присяжних у системі судочинства України. Проте, залишається потреба в подальших дослідженнях та реформах для ефективного впровадження цього інституту та забезпечення його належного функціонування.

Подальші дослідження з обраної тематики доцільно спрямувати на вивчення моделей функціонування суду присяжних у країнах з усталеною демократичною традицією, щоб адаптувати найкращі практики до українських реалій.

## Література

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

2. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2020 році. Київ, 2020. 55 с. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20\(kriminal\)%202020.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20(kriminal)%202020.pdf)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практ. коментар / ред.: В. Я. Тацій, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків : Нац. акад. прав. наук України, 2012. Т. 2. 767 с.

4. Онуфрієв В.М. Правовий статус присяжного (термінологічні аспекти). Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє : міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 6-7 листопада 2020 р. Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 130-135.

5. Ровинська К.І., Лиховідова І.Е. Розвиток державних гарантій корпоративного управління в умовах функціонування ринку віртуальних активів в Україні / Державне управління: удосконалення та розвиток : електронне наукове видання Дніпровського державного аграрно-економічного університету. № 11. 2021. С. 1 – 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2376>

6. Наливайко Л. Р. Гарантії державного ладу України: проблеми визначення поняття. Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: зб. наук. пр. 2005. № 4 (24). С. 153-159.

7. Новий тлумачний словник української мови / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. 2-ге вид., виправ. Київ : Аконіт, 2006. Т. 1: А-К. 926 с.

8. Лисенков С. Л., Таранов А. П. Гарантії прав та свобод людини і громадянина. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.

9. Русанова І. О. Суд присяжних в Україні: проблеми становлення та розвитку : монографія / І. О. Русанова. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. 184 с.

10. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

11. Щерба В. М., Юхно О. О. Кримінальне провадження в суді присяжних: монографія. Харків: Панов, 2018. 274 с.

12. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 : станом на 15 черв. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

13. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

14. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 8 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

## References

1. President of Ukraine (2021), Decree “About the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021-2023”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (Accessed 23.08.2024).
2. Supreme Court of Ukraine (2020), “Analysis of the state of administration of justice in criminal proceedings and cases of administrative offenses in 2020”, available at: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20\(kriminal\)%202020.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20(kriminal)%202020.pdf) (Accessed 23.08.2024).
3. Tatsij, V.Ya. Pshonka, V.P. and Portnov, A.V. (2012), Kryminal'nyj protsesual'nyj kodeks Ukrainy : naukovo-prakt. komentar [Criminal procedural code of Ukraine: scientific and practical. comment], Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, Kharkiv, Ukraine, vol. 2.
4. Onufriiev, V.M. (2020), “Legal status of a juror (terminological aspects)”, Yurydychna nauka Ukrainy: istoriia, suchasnist', majbutnie : mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [Legal science of Ukraine: history, modernity, future: international scientific and practical conference], Skhidnoukrains'ka naukova iurydychna orhanizatsiia, Kharkiv, Ukraine, pp. 130-135.
5. Rovynska, K. and Lykheidova, I. (2021), “Development of state guarantees of corporate governance in the conditions of functioning of the virtual assets market in Ukraine”, Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 11, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2376> (Accessed 23.08.2024).
6. Nalyvajko, L.R. (2005), “Guarantees of the state system of Ukraine: problems of defining the concept”, Naukovyj visnyk Yurydychnoi akademii Ministerstva vnutrishnikh sprav, vol. 4 (24), pp. 153-159.
7. Yaremenko, V. and Slipushko, O. (2006), Novyj tlumachnyj slovnyk ukrains'koi movy [New explanatory dictionary of the Ukrainian language], Akonit, Kyiv, Ukraine.

8. Lysenkov, S.L. and Taranov, A.P. (1998), “Guarantees of human and citizen rights and freedoms”, Yurydychna entsyklopediia: v 6 t. [Legal encyclopedia: in 6 volumes], Ukr. entsykl., Kyiv, Ukraine, vol. 1.

9. Rusanova, I.O. (2005), Sud prysiazhnykh v Ukraini: problemy stanovlennia ta rozvytku [Jury court in Ukraine: problems of formation and development], VD «INZhEK», Kharkiv, Ukraine.

10. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 23.08.2024).

11. Scherba, V.M. and Yukhno, O.O. (2018), Kryminal'ne provadzhennia v sudi prysiazhnykh [Criminal proceedings in jury court], Kharkiv: Panov, Kharkiv, Ukraine.

12. President of Ukraine (2015), Decree “About the Strategy for Reforming the Judiciary, Judiciary and Related Legal Institutions for 2015-2020”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (Accessed 23.08.2024).

13. President of Ukraine (2021), Decree “About the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021-2023”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (Accessed 23.08.2024).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine “On the Judiciary and the Status of Judges”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (Accessed 23.08.2024).

*Стаття надійшла до редакції 20.08.2024 р.*